

ÁBRAHÁM NÓRA¹
**A SZENTPÁL-RABINOVSKY-FÉLE RENDSZERTAN
ELMÉLETI HÁTTERE ÉS ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEI
AZ 1940-1950-ES ÉVEKBEN**

Írásomban Szentpál Olga és Rabinovszky Máriusz közös munkájaként 1940-ben megszületett rendszertan bemutatására törekszem. Doktori kutatásomban a Szentpál hagyaték feltárásával, elemzésével és a tánc kulturális jelenségeinek kontextualizált értelmezésével foglalkozom. Kutatásom eddigi eredményei szerint a Szentpál–Rabinovszky-féle rendszertani alapvetés a tánc kutatásának 1940-es évekbeli magyarországi indulásakor több formában is alkalmazásra került. Előadásomban kitérek a rendszertan kialakításában szerepet játszó, és abban alkalmazott elméletekre, a rendszertan felépítésére és rekonstruált szerkezetére. Továbbá a rendszertan azon alkalmazási területeit tervezem bemutatni, amelyeket eddigi kutatási eredményeim bizonyítanak. Előadásomban a következő kérdésekre igyekszem választ adni: A tánckultúra történeti antropológiai szemléletű kutatása mennyiben segíti elő a tánc kutatására alkalmazott elméletek feltárását? A testkultúra aktuális trendje mennyiben határozza meg a tánckultúra alakulását és a test szimbolikus reprezentációját? A tánc tudományos alapjának számító elmélet milyen tartalmi változtatásokon és szeparáción ment keresztül?

NÓRA ÁBRAHÁM²

**The Theoretical Background and Application Possibilities of Szentpál–
Rabinovszky’s Taxonomy System in the 1940-1950s**

In my presentation, I will present the taxonomy system of the joint work of Olga Szentpál and Máriusz Rabinovszky, established in 1940. In my doctoral research, I deal with the exploration and analysis of the Szentpál legacy and the contextualised interpretation of the cultural phenomena of dance. According to my research, Szentpál–Rabinovszky’s systematic foundation was applied in

---

¹ **ÁBRAHÁM Nóra** Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola Néprajz és Kulturális antropológia program, PhD hallgató

² **Nóra ÁBRAHÁM** University of Debrecen, Faculty of Humanities, Doctoral School of History and Ethnography, Programme of Ethnography and Cultural Anthropology, PhD student

several forms when dance research began in Hungary in the 1940s. In my presentation, I will discuss the theories that played a role in the development of this systematics and the theories applied to it, as well as the structure and reconstructed structure of the taxonomy system. Furthermore, I also plan to present the areas of application of systematics based on my research results. The questions I tend to ask in my presentation are: To what extent does the research of dance culture with a historical anthropological approach facilitate the exploration of the theories applied to dance research? To what extent does the current trend in body culture determine the evolution of dance culture and the symbolic representation of the body? What kind of content changes and separation did the theory, which is considered the scientific basis of dance, go through?

Bevezetés

Jelen írásom a Szentpál-Rabinovszky rendszertan rekonstrukciójának bemutatására törekszik.³ Szentpál Olga munkásságának feltárásával már 2018-óta foglalkozom. Eddigi kutatási eredményeimnek megfelelően a rendszertan történeti és társadalmi kontextusait láttatva tárom fel. Kifejtésem alapjául nem kizárólag egy dokumentumot elemeztem, az elmélet rekonstrukciójához Szentpál hagyatékából több vázlatot és jegyzetet használtam fel, ahogyan ezeket külön is felsorolva megnevezem. Emellett pedig a Szentpál-Rabinovszky rendszertan elméletének további felhasználását, változásának folyamatát, alkalmazási területeinek lehetséges okait igyekszem bemutatni.

Kutatásom egy fontos vállalása volt az is, hogy megtaláljam a tánckultúra számára azt a releváns alapokra helyezett, kontextusokat értelmező megközelítést, amely az azt alkotó közösséget és történeti kort jellemzi, amelyben a tánc létrejött. A kulturális antropológiai megközelítés a társadalmi rend és a kultúra szinkronikus összefüggéseinek megértésére irányul.⁴ A történeti szemlélet pedig a múltból származó dokumentumok, a történeti változások hatását mutató kulturális jelenségek feltárását teszi lehetővé. Ennek fókuszában az ember és kultúrájának kutatása által feltároló tudása rejlik. A testi kifejezés kultúrájának kutatása révén ez a történeti és szimbolikus antropológiai

---

³ Tanulmányaimat a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolájának Néprajz-Kulturális antropológia programjában folytatom.

⁴ Klaniczay 1984.

megközelítést tekinti adaptálhatónak.⁵ Kiemelt szempontot képvisel kutatásomban, hogy a testkultúrát és a tánc kulturális jelenségét a történeti kontextusokkal együttesen értelmezzem. A tánc témáját, művészi kifejezését leginkább jellemző performatív antropológiai szemlélet pedig azt a szimbolikus testi reprezentációt is értelmezési körébe tartozónak tekinti, ami a társadalom nyilvános társadalmi tereiben valósul meg diakroniát is magában hordó táncstílusok mozgásformáiként, jellemezve ezáltal azt a társadalmi miliőt, amelyben az alkotás megszületett.⁶ Turner szerint, mint tudatos testi kifejezés a test dramatizáló mozgása esztétikai elveket és dramaturgiai eszköztárat alkalmaz a karakter, a mozgástípus, stílus, műfaj és technika megformálásához.⁷ A testi kifejezés szimbolikus antropológiai megközelítésében a történeti kontextusokat a hagyatékkutatás jelenti, amely a művész gondolkodását és tudását jelentő kordokumentumokként fennmaradt alkotásai révén tárja fel a társadalmi miliőt, az alkotó életkörülményeit, életterét, személyes motivációját, lehetőségeit, alkotásainak megjelenési tereit és funkcióját. Ennek okán a város terében megjelenő közösség szociokulturális gyakorlatát jelző kulturális jelenségek szimbolikus testi kifejezésének tartalma, témája és formája alapján jellemzi a történelmi korszak emberének világképét, alkotásban megnyilvánuló habitusát. A Szentpál Olga-Rabinovszky Máriusz házaspár művészetelméleti alapokra támaszkodó táncelméleti munkásságának áttekintésében ez a szemlélet a test gesztusainak és az ebből megalkotott tánc vizsgálatára irányul. Ezt z általuk írt dokumentumokon keresztül, illetve a tanítványaikkal készített interjú alapján mutatom be.

Az általam áttekintett és elemzett Szentpál Olga és Rabinovszky Máriusz szerzőségével született írásos dokumentumok:

- 1928-as Tánc a mozgásművészet könyve
- 1935-ös testtechnika kézírata
- 1936-os kultúrtörténeti jegyzetének kézírata
- 1940-es rendszertan kézírata⁸
- 1948-as a bukovinai székelység táncéletének kézírata⁹

---

⁵ A test szociokulturális gyakorlatának kollektív reprezentációja az egyént magában foglaló társadalom mikro- és makroszintű folyamatait is megmutathatja, ami az egyén személyes motivációját a közösségben betöltött szerepét a közösség társadalmi terekben alkalmazott szimbolikus reprezentációjával társítja. Lásd Burke 2000:18; Ortner 1988:64-82; Kavecsánszki 2021.

⁶ Turner 1987:80.

⁷ Turner 1987:76-82.

⁸ Ezek az OSZMI Táncarchívumában található Szentpál hagyaték részei.

⁹ Fondszám és a hivatalos katalógus szerint ez is az OSZMI Táncarchívumának része.

- 1949-es Néptudományi Intézet tánckutatói munkájához készült fogalomszótár kézírata¹⁰
- 1949–1954(?) Kompozíciótan kézírata.¹¹

Tanulmányomban megfogalmazott kérdéseim: Szentpál Olga tánckutató munkássága során milyen elvet követhetett és azt hogyan alkalmazta? Szentpál Olga a táncfolyamatok rendszerezését és értelmezését milyen szempontok alapján kísérte meg? Hol alkalmazhatták és mi volt az elmélet utóélete? Írásom ezen kérdések megválaszolására tesz kísérletet.

A tánc értelmezésének lehetséges tudományos alapjai a Szentpál-Rabinovszky rendszertanban

A történeti kontextus megalapozásához a Szentpál-Rabinovszky házaspár életét meghatározó társadalmi miliót, az akkori gondolkodást, érdeklődést és a táncsal kapcsolatba hozható műveltségi területet jellemző releváns elméleti alapok körvonalazására törekedtem. A századforduló tudományosságra törekvő érdeklődésének megfelelően bármely szakterület tudománnyá válásának kritériumai:

- A tudományszakkal megosztott tárgy meghatározása,
- A tárgynak megfelelő módszertan kialakítása,
- Az ismeretelméletre alapozott rendszertan megalkotása.¹²

A századforduló első negyedétől kezdődően Szentpál Olgát és családját a művészet mellett a társadalomtudományok felé nyitott érdeklődés jellemezte.¹³ Akkor a művészettudomány kultúrakutatási kezdeményezései és a folklórjelenségek összehasonlító vizsgálata az etnológia tárgykörébe tartozva, azt magába foglaló egészként tette megismerhetővé, vizsgálat tárgyává a társadalom kultúráját.¹⁴ Ekkor az etnológia tárgyában a tánc kulturális jelenségének vizsgálatában egységnek tekintették az esztétika, az etnográfiai leírások és a művelődés- ill. kultúrtörténet egymásra utaló és egymást kiegészítő eredményeit. Ha az 1910-es években a Polányiak révén meginduló Női Líceumban¹⁵ tanított esztétikai értelmezést vesszük alapul, akkor az embert magába foglaló természet és társadalom viszonyában a test tevékenységének

¹⁰ Ez a dokumentum a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárában, a Tánckataszter dokumentumai között található.

¹¹ Ez pedig többszerzős dokumentum, a Táncmunkaközösséget jelöli szerzőként, amelynek tagjai Szentpál Olga mellett: Pór Anna, Lőrinc György, Rábai Miklós, László-Bencsik Sándor voltak. A dokumentum forrása: OSZMI Táncarchívum, Pór Anna kézíratos hagyatéka.

¹² Katona 1890.

¹³ Erről több tanulmányom is született: Ábrahám 2020;2021.

¹⁴ Grosse 1900:324.

¹⁵ Szapor 2017:192.

elveit és módszereit együttesen tekinti tárgyának.¹⁶ Az alkotó ember művészete tapasztalás, gondolkodás és elsajátított ismeret alapján nyerheti el tartalmát és formáját.¹⁷ A művészi kifejezés ennek értelmében tárgy és alany viszonyában a tér, az idő és az erő (mint plasztika, ritmika, dinamika) fogalmak alkalmazásával az arány, a mérték, a forma és a szerkezeti építettség alapján elméleti téziseket és a gyakorlati alkalmazást együttesen feltételez.¹⁸ A test viselkedése, taglejtése és kifejező mozgása, szellemiséget feltételező tudatos cselekvése a tánc jelenségében egyesül.¹⁹ A kutatás alapján Szentpál Olga közösségének, történeti korszakot jellemző tudásának vagy világképének megfelelő szemléletében a test és a tánc vizsgálatában a kultúrtörténet (mint művészi stíluskorszakok), a test mozgásának ismeretelméletre alapozott szerkezeti analízise és a földrajzi-történeti módszer egyesítésével tárja fel a táncművészet sajátos jegyeit.²⁰ A tánc értelmezésében ez a művészi tánc és a táncfolklór kutatását jelentette. Így kerül Szentpál tánckutató munkájában fókuszba a *motívum*, amely a test mozgásának fázisokból álló legkisebb egységeként a táncfolklór és a művészi tánc összehasonlításával a történeti rétegek feltárását teszi lehetővé.²¹

A művészi tánc értelmezése a század fordulóján a természetfilozófiai elméletek (úgy mint a test és mozgása) Kant és Hegel eredményeinek adaptálásáért szüségessé.²² Emellett pedig a táncművészet értelmezésére (Bartóki minta alapján) a Julius Krohn-féle földrajzi-történeti módszer alkalmazását véltem felismerni a vizsgált dokumentumokban.²³ Így ez Szentpál tánckutató munkájában a tánc kulturális jelenségek elemzésében az elméleti és a gyakorlati tudást köti össze, szisztematikusan analizálja és azt új művek megalkotásában is alkalmazza. Szentpál Olga és Rabinovszky Máriusz munkájának alanya a test, tárgya a mozgás, amely a technika és a stílus együttes kompozíciójában válik

---

¹⁶ Bihari 1886:4.

¹⁷ Bihari 1886:5-6.

¹⁸ Bihari 1886:19-37.

¹⁹ Kant és Hegel elméleteit adaptálva teszi Bihari ezt a kijelentést. Lásd: Bihari 1886:79-83; 107-110.

²⁰ Ezt Szentpál saját bevallása szerint is állítja. Lásd Szentpál a tudományos táncművészetet bemutató jegyzete: Szentpál 1952:2. Szentpál Olga kéziratos hagyatéka OSZMI Táncarchívum fond 32.

²¹ A mozgásmotívum fogalmát a Szentpál-Rabinovszky házaspár első könyve is tartalmazza. Lásd: Szentpál-Rabinovszky 1928:43. Ezt minden elméleti írás alkalmazza (Testtechnika 1935; Rendszertan 1940; Bukovinai székelység táncélete 1948; Fogalomszótár 1949), amire szerkezeti koncepciót is épít. Lásd Szentpál 1952. Szentpál Olga kéziratos hagyatéka OSZMI Táncarchívum fond 32.

²² Kant (1913) 1981:52-66.; Hegel 1979:64-72.; Lásd Ábrahám 2020.

²³ Ez több szerző munkásságában is megjelenik: 1913 Bartók-Kodály, 1921-ben Bartók zenefolklór elemzésében: Lásd Bartók-Kodály 1913; Bartók 1966; Solymossy 1926; Bán 1926; K. Kovács 1939.

táncá. Végig követve és kiértékelve Szentpál Olga munkásságát két egymással szorosan összefüggő, de analitikus módszerében elkülönülő részét különíthetjük el:

- Az elsőként megszülető *rendszer*
- A későbbi munka során kiforrva hozzákapcsolódó *módszer* meghatározásában.

A *rendszer* a művészi tánc építkező elméleteként a kant-i és hegel-i művészetesztétikai alapjainak testre és mozgására adaptált változata.²⁴ Ez a test magatartásformája, aktív vagy passzív szimultán és szukcesszív mozgása: a gesztusokat és pózokat magába foglaló alapmotívum megállapítása mellett a tánctechnika felépítését jelző szabályrendszer meghatározása. Ez jelenti konkrétan a hegel-i dialektika rendszertani sajátosságát, a mozgás és mozdulatlanság fázisainak definiálását. Ebben szerepet kap: a test, a testtagok, a testi tengelyek, a testhelyzetek, a taglejtések, a kar és lábszólamok felépítése, a testhangok és az ebből következő mozgáskarakter. Ezt Szentpál mimográfiaként nevezi meg.²⁵ Ehhez kapcsolódik a test mozgásából születő tánc szukcesszív folyamatainak értelmezése is (mint motívumsorra, szakaszra épülő táncszerkezet).²⁶ Itt pedig kiemelten lényeges a mozgás fázisainak egymásutánisága: a motívum, a variáció, a kombináció alkotókészségben tetten érhető sematikus koncepciója. Ez a kisebb egységeket rendszerré, illetve zárlattal kibővülő sorszerkezetté rendezi, ami a szekvenciákat egymás után kapcsolódó kompozíciós formává fűzi össze.²⁷ Ez szimultán és szukcesszív is értelmezhető, mivel a test mozgásának fázisaira és szimultán szólamaira (mint kar, láb, törzs) illetve a motívumokból álló szukcesszív táncfolyamatra is egyaránt érvényes. A már sorszerkezetet feltételező egység többszólamúvá is válhat a kánon formájában.²⁸ Ez az, ami már nagyobb egységeket, táncetüdeket hoz létre, majd azokat egymás után helyezve, különböző témákat sorjázva

---

²⁴ Szentpál-Rabinovszky 1935; 1940.

²⁵ Szentpál 1935; 1940; 1949.

²⁶ Ez a mozgásanalízis révén egymásra épülő szukcesszív mozgásfázisainak értelmezését és leírását jelenti. Lásd a Szentpál-Iskola elméleti szeminárium mozgásművészettan jegyzet metodikai tételei. Szentpál-Rabinovszky 1938–39:11; Szentpál 1949:1. Szentpál Olga kéziratok hagyatéka OSZMI Táncarchívum fond 32; Néptudományi Intézet kéziratok dokumentumai, Néprajzi Múzeum Etnológiai adattára.

²⁷ Szentpál 1949. A zárlatot megelőzheti a kadencia vagy a kóda, ezek mind az előadó technikai készségét teszik próbára. A kontrapunkt ellenpontozása a sorszerkezet megfordítása, a rondó-forma a visszatérő ismétlések sorát, kisebb-nagyobb egységeit jelenti a szerkesztés szabályrendszerében.

²⁸ Ez ugyanannak az ismételt szekvenciának vagy motívumsornak későbbi indításával a többszólamúságot létrehozó megismétlése. A többszólamúsághoz kapcsolódik a fuga imitált variációinak alkalmazása is.

tételeket egy nagyobb egészként – kompozícióként – értelmezhetjük. Ez pedig már a szvit- vagy a szonátaforma alkalmazását rejti magába, ami pedig a táncmű (térhez is rendelt) formaiságát határozza meg.

A *módszertan* pedig a táncművelés értelmezését felkínáló analitikus etnológiai megközelítés, ami a földrajzi térhez kötött közösségek, csoportok táncművelésének, mint a tánc motívumokból alkotott mozgásszerkezetét elemzi. Ez a fentebb említett módszertan struktúráját bővíti ki a test és mozgása, mint motívumsorokból álló táncművelés vagy táncstílus jellemzése mellett a kultúrában megtalálható összes stílus elkülöníthetőségével, illetve sajátos jegyeinek definiálásával.²⁹ Ez pedig magában hordozza a tánc, mint testi reprezentáció struktúra és funkció szerinti térhez és alkalomhoz kötött felhasználásának kérdését.³⁰ Szentpál táncfolklór elemzésében a történeti korszakokat jelző stílusrétegek (rég, vegyes és új zenefolklórban is feltárt stílusainak) szétválasztása a történeti összehasonlító elemzés lehetőségét is magában rejti, jelezve az elitművelés és a népi művelés elválaszthatatlanságát és átvételeit. Ez a vizsgált közösség kulturális emlékezetben élő motívum-variánsait teszi összevethetővé a történeti stílusokhoz tartozó táncművelés, stílus és táncforma kérdésében. Az elemzési módszer tisztázza a közösség tanult művelésének alapján kialakított önazonos képét, ami a közösség önmagát szimbolikus reprezentációját, szociokulturális gyakorlatát jellemzi. Ez a színpadra alkalmazott táncok műfaji értelmezése miatt is lényegi szempont, amely már a kompozíciótan alkalmazási módozatait tárja fel az alkotó számára.³¹

Az elmélet alapja, fejlődésének stádiumai

A Szentpál-Rabinovszky házaspár már az első, 1928-ban megszületett könyvükben a mozgásművelést jellemzi, annak elemeit, motívumait, kifejezési formáit, stílusait határozza meg. Ez az első elméleti mű, amely a test művészi kifejező táncának színpadi alkalmazását, annak alapvető technikai sajátosságait, történeti témáit sorjázva deklarálja elméletként. Ez a testérzékre és a térérzékre

---

²⁹ A tánc stílusa Szentpál értelmezésében a történelmi korszakok művészi alkotásban formát öntő tartalom kifejezőmódja. Emellé nemzeti karaktert jelző kollektív és egyéni stílust is megkülönböztet a tánc alkalmazási tereinek megfelelő szerkezeti sajátosságokkal együttesen. Szentpál 1938–39:7-8. Szentpál Olga kéziratos hagyatéka OSZMI Táncarchívum fond 32.

³⁰ K.Kovács 1939; Szentpál 1948-49.

³¹ A történeti és a földrajzi szemlélet mellett a történeti társastáncok, a népi irodalom ismerete mellett a táncgyűjtés is a tanterv része volt. Lásd a táncrendező főtanterv tanterve Szentpál 1951. Ehhez kapcsolódott a Néptudományi Intézet megszűnése után a Népművészeti Intézet égisze alatt folytatott táncgyűjtési munka is. Szentpál-Lőrinc-Pór-Rábai-László-Bencsik 1949-1954(?) Szentpál Olga kéziratos hagyatéka OSZMI Táncarchívum fond 32; Pór Anna kéziratos hagyatéka OSZMI Táncarchívum fond 65.

épülő stílus és formaalkotás alapvető téziseit tartalmazza.³² Ennek okán a kompozíció és az előadásmód kérdésében az egyéniség a testismeret és a frazirozás stílus és típusismeretében, eszköztárának alkalmazásában válhat komponistává, vagy dramaturgiai elveket is alkalmazó rendezővé.³³ Szentpál ezen elméleti írásának alapjaként a gyakorlati, koreográfiai munkája szolgál. Ezt a munkát fejlesztette tovább a Szentpál-Rabinovszky házaspár az 1935-ös testtechnika jegyzetében, majd Rabinovszky Máriusz 1936-ban megírt testképeket meghatározó kultúrtörténeti jegyzetében.³⁴ A történeti testképek és stílusok meghatározása a színpadra alkalmazott tánckompozíciók és az ebben az időszakban megszülető dramatikus színpadi tánc önálló színpadi produkciójának szabályrendszere. Ehhez az 1930-as évek Magyarországnak tánckultúrájában nagyon hangsúlyos szerepet játszó folklór színpadi megjelenése is hozzákapcsolódik. Ebben az időszakban Szentpáléknak már van egy motívumokat és technikát deklaráló kompozíciós módszere. Ez a színészképzésben, az alapfokú mozdulatművészeti képzésben és az 1945-től induló táncrendező szak képzési metodikájában is szerepelt, amelynek felhasználásával a korszak aktuális tendenciáit követve a folklór színpadi alkalmazása (majd az 1940-es években gyűjtése felé is) fordult.³⁵ A rendszertant az 1940-es évre készíti el a Szentpál-Rabinovszky páros. Ebben a munkában a két alaptényező továbbra is a test és a tánc, amelyhez olyan természettudományi-természetfilozófiai meghatározások társulnak, amely az ismeretelméleti elvek beemelhetőségét jelzi.³⁶ Itt pedig példát találunk Kant és Hegel művészettudományi, embertani írásaira, amely a művészetelmélet alapvető, elfogadott és elismert téziseit jelentette a 20. század eleji Németországban és Magyarországon is.³⁷ Ezt fedi a Szentpál írásában mindenkor megjelenő – plasztika (mozgástípus), ritmika (mozgásstílus), dinamika (előadásmód) – alkalmazott fogalmait, amelyek a test és a térben alkalmazott mozgás fogalmában némiképp eltérő jelentést takarnak.³⁸

Ezek *a test* esetében a gesztusok, helyzetekből építkező mozgásalkotás, technika és karakter kifejező mozgásának felismerhetőségét teremti meg. A

---

³² A testérzék a táncos saját mozgásérzékelését, technikai kritériumait jelenti, a térérzék a táncos terét definiálja, amelyben és ahogyan mozog. Szentpál-Rabinovszky 1928:39; 1940:9.

³³ Szentpál-Rabinovszky 1928:36-43.

³⁴ Szentpál 1935; Rabinovszky 1936.

³⁵ Merényi 1979:285.

³⁶ Ez a hagyatékutató eredményei szerint Kozma József és Madzsar Alice 1926–28(?) között keletkezett jegyzete szerint egyértelműen Kant: A tiszta ész kritikája. Lásd Kozma-Madszar 1926–28(?):2-3. Kállai Lili kéziratos hagyaték OSZMI Táncarchívum fond 28.

³⁷ A test, a mozgás, a plasztika-tér; ritmika-idő; dinamika-erő fogalmai mind Kant: A tiszta ész kritikája című műben megtalálhatók. Lásd Kant 1981(1913):49-65; 167.

³⁸ Szentpál-Rabinovszky 1928:49-51.

térben alkalmazott mozgás esetében a motívumot jellemző mozgástípus, mozgásstílus és a szerkezeti építettség meghatározásával válik táncná.³⁹ Ebben az elméletben az alapvető gesztusok, mozgáselemek (lépés, ugrás, taglejtés, forgás, irányváltás) mellett a táncstílusok jellegei, mint technikák és a mozgásszerkezet, mint stílust jellemző struktúra építettségének elveit, szabályrendszerét is tartalmazza. A *Rendszertan formatan része* a mozgás fázisai, motívumai, motívumvariációi, motívumkombinációit tartalmazza.⁴⁰ A *Rendszertan funkciótana* a test mozgásának plasztikai kiterjedése révén feltáruló mozgástípust, a mozgás ritmikája alapján definiálható stílust és a dinamikai kvalitásokat sorjázó előadásmódot foglalja magában.⁴¹ Ezek a test kifejező mozgásának ismeretelméleti tényezői. Erre építi fel Szentpál a különböző stílusokat jelző tánctechnikákat.⁴² Szentpál *táncművészetét elemző* elmélete szerint a művészi tánc elemeinek tekinti az *emelt* (balett), az *áramló* (társasági tánc), az *ellentétes* (dramatikus expresszív tánc) és az *egyenletes* (néptánc) *mozgásjellegeket* mint technikákat és annak térbeli funkció szerinti felhasználását. Ehhez rendeli hozzá a különböző mozgáselemeket, testhelyzeteket, pozíciókat, amely a tánc színpadi alkalmazásához szükséges.⁴³

Szentpál 1940-es években folytatott munkásságában jelenik meg a táncfolklor elemzése. Ez a Néptudományi Intézet égisze alatt 1946-tól meginduló tánckutatói munkásságát jelenti. Az aktuális tánc kutatás a finn etnológiából merítve a földrajzi-történeti módszer motívumra irányuló, annak variánsait összegyűjtő és történeti összehasonlítással értelmező vizsgálatát adaptálta. Ez jellemezte Bartók összehasonlító zenefolklor vizsgálatát már az 1920-as évektől.⁴⁴ Az aktuális népelet és kultúrtörténet struktúra és funkció szerinti elemzését Adolf Bastian és Leo Frobenius elméletére alapozva alkalmazták a tánc kulturális jelenségének értelmezésére.⁴⁵ A vizsgálati módszer célja a táncművészet jelenségeinek analízisével a lokális és regionális motívum-összehasonlító vizsgálatok elvégzésével a nemzetköziséget jelző európai táncdivat-áramlatok, stílusrétegek kimutatása volt. Erre szolgál példaként Szentpál 1948-ban megírt a bukovinai székelység táncművészetét elemző munkája. Ebben a munkában a táncot hatóerő (mint motívumot jelző tartalom és technikát jelző stílus), a tánc menete (mint a tánc szerkesztése) és a tánc tagozati

---

³⁹ Szentpál-Rabinovszky 1940.

⁴⁰ Szentpál-Rabinovszky 1940:3-6.

⁴¹ Szentpál-Rabinovszky 1940:9-21.

⁴² Szentpál-Rabinovszky 1940:22-30.

⁴³ Szentpál-Rabinovszky 1940:31-40.

⁴⁴ Krohn 1884; Bartók-Kodály 1913; Bartók 1921.

⁴⁵ K.Kovács 1939; Marót 1940; Erixon 1944

egységeinek kapcsolási módja (mint egyedi táncszerkesztés) szerint vizsgálta.⁴⁶ Ebben Szentpál földrajzi és történeti összehasonlítást is alkalmazott.⁴⁷ Ezzel Szentpál célja a táncfolklórban megtalálható motívumok alapján a táncdivat hatásait, átvételeit, formálódását kimutató elemzés volt. Ehhez igyekezett a korszak aktuális, táncfolklórt elemző kutatási eredményeit felhasználni. Az eredmények sajnos nem voltak hibátlanok, sok alapkutatás hiányzott ehhez az átfogó szemléletű elemzéshez. Erénye a társasági táncok folklorizálódó beépülésének kimutatásában van. Az elmélet lényege tehát az, hogy a közösség tánc kultúrájában megtalálható tánc típusok egészét, motívikai építettségét, variációit és táncszerkesztésben alkalmazott módszertani elvét igyekezett rögzíteni, ami tájegységet jellemző tánc típusokat feltáró motívumkataszterként szolgálhat a táncot alkotók (tánc rendezők) számára. Szentpál a táncfolklór elemzésében a motívumot és technikát jelző tartalomhoz struktúrát, közösség tánc életében alkalmazott formához funkciót kapcsolt. Ez nemcsak a koreográfiának tekintett tánc motívumokra bontott szerkezeti elemezhetőségét teremtette meg, hanem annak történeti jellegű stílusmeghatározását is.⁴⁸ Ezt pedig a táncos testére és az egész tánc vizsgálatára alkalmas módszer kialakításával adta tovább tanítványainak és a mozgalomba bekapcsolódó fiatal néprajzos tánc kutatóknak is fogalomszótár és táncelemző lapok összeállításával, ami akkor nyomtatásban nem jelenhetett meg.⁴⁹

Ezt követte Szentpál tánc kutatói munkásságában a *koreográfia-kompozíció*tan vázlatos összeállítása. Az ezt tartalmazó dokumentum sajnos dátum nélküli, keletkezését még az 1940-es évek végére és az 1950-es évek elejére datálnám, mert Szentpál ekkor vezette a Színművészeti Főiskola tánc rendező szakát.⁵⁰ Ebben is megjelenik a test és a tánc fogalma, amely a tánc megismerésére, készségszintű elsajátítására alapozza magát a tánc tudás és a mozgásalkotás képességét. Ez a színpadon alkalmazott tánc struktúrát jelző tartalmi és funkciót feltételező formai alaptézise.⁵¹ Mindez egyértelműen a Szentpáli metodika gyakorlati és elméleti eredményeire épülve fekteti le a színpadi néptánc koreografálási tendenciájának téma, technika, forma és szerkezet kérdéseit összefoglaló eszköztárát és szabályrendszerét.

---

⁴⁶ Szentpál 1948:14-16.

⁴⁷ Szentpál 1948:24-30; 72-89.

⁴⁸ Szentpál 1948.

⁴⁹ A Néptudományi Intézetet ekkor zárták be Ortutay Gyula rendelete alapján. A Népművészeti Intézetben ezt a tánc kutatói metodikát alkalmazták. V.ö. Szentpál 1949; Morvay 1953.

⁵⁰ Merényi 1979:285.

⁵¹ Szentpál-Pór-Lőrinc-Rábai-László-Bencsik 1946-1952(?):1-11.

A *mozgásstruktúrát jelző tartalom, mint téma* a motivikus vagy dramatikus tánc stílusát, technikáját jellemzi. Ennek eszközéül szolgálnak azok a tánc technikák, amik egyrészt a város színpadi tánc kultúrájában (balett, társasági tánc, expresszív-dramatikus tánc, néptánc), másrészt a falu alkalomhoz kötött táncéletében, tánc kultúrájában (nemzetiségi, magyar, illetve társasági táncok) vannak jelen.

A *mozgásfunkciót jelző forma* pedig azokat a stílusból eredő szerkezeti elemeket és felépítést tárgyalja, amelyek a motívumok variációja és kombinációja által mozgássorokat, záratokkal kiegészülve frázisokat és etűdszerű kompozíciós gyakorlatokat hoz létre. Ez definiálja a műfajból eredő típusrendi sajátosságokat. Ennek elemei lehetnek a polifónikus szerkesztésre épülő kontrapunkt, a kánon, a rondó formai sajátossága is, amely már a koreográfia megalkotásához, majd az egyes tételek létrehozásához járul hozzá. A tételek pedig a szvit, a szonáta, esetleg a concerto vagy a szimfonikus művek szerkesztési elve szerint kapcsolódnak egymáshoz már az egész estét betöltő kompozíció megalkotásának metodikáját alkalmazva.⁵²

A *szerkesztett tánc kompozíció* alkalmazásánál igazán lényeges szerepet játszik a tér. A tér nagysága, a helyszín jellege mind fontos tényezők a kompozícióalkotás szempontjából. Ez kiemeli az egyén és a tömeg viszonyát, az összefüggéseket megteremtő átvezetéseket: a táncmű kidolgozásában a súlypontok térben és táncalkotásban is meghatározható lényegi jelentését és szerepét, a témát jellemző egyensúlyi helyzeteket, valamint a karaktereket és csúcspontokat, majd lezárást is magába foglaló alkotási metódust jellemző kompozíciós elvet. Ehhez pedig szorosan hozzátartozik nemcsak a táncos mozgáskészsége és stílusérzéke – mint előadásmód, hanem a koreográfus esztétikai és dramaturgiai eszköztárát jellemző alkotói forma- és kompozíciós érzéke, egyedi stílusa is.⁵³ Szentpál elmélete szerint az alkotói eszköztárat tehát mindazon tánc technika és stílus ismeret alkotja, amely az aktuális történeti korszak színpadon alkalmazott műfajaihoz kapcsolódva megjelenik: a történeti társasági táncok, a nemzetiségi táncok vagy nemzetközi táncdivat-átvételek, valamint a dramatikus-tematikus táncok mellett az újonnan kreált, új stílust képező táncok a táncalkotás szempontjából mind lényegesek.

A Szentpál-Rabinovszky-féle rendszertan alkalmazási lehetőségei

A történeti változások (a második világháborút lezáró béke és a szocialista realizmus térnyerése) a magyarországi tánc kultúra mellett a folklór- illetve

---

⁵² Szentpál-Pór-Lőrinc-Rábai-László-Bencsik 1946–1952(?):7.

⁵³ Szentpál-Pór-Lőrinc-László-Bencsik-Rábai 1945–1952 (?):8-11.

tánc kutatásra is rányomta bélyegét. Ezt az ideológiai sajátosságokat is magában rejtő változást – ami az éppen megszülető elmélet eltörlését, illetve átalakítását jelentette volna (elsősorban német eredetű elméleti alapjai okán) – még késleltette a tánc kutatással foglalkozó, ifjúságnevelésben összekovácsolódott közösség. A Szentpál-Rabinovszky-féle metodika a tanítványok és a kollégák későbbi tánctanítói és táncgyűjtői munkáiban is felismerhetően visszaköszönt. Az általam átvizsgált munkák:

- Szentpál Mária 1949-es *Gyermektáncok* kötete;⁵⁴
- Magyary Gizi-Albert Éva-Hermann Anna-Kaposi Edit 1950-es *Tánc* című kiadványa⁵⁵
- Morvay Péter 1953-as Népművészeti Intézetben alkalmazott táncfolklórkutatási metodikája;⁵⁶
- Szentpál Mária 1954-es táncjelírás megértését segítő jegyzete;⁵⁷
- Magyary Gizi-Szentpál Mária-Osskó Endréné-Györgyfalvai Katalin és Szigeti Károly által jegyzett *Gyermektáncok* 1960-ban, majd 1964-ben javított kiadásként megjelent munkáiban.⁵⁸ (Ennek az analitikus módszernek változatai lesznek majd Szentpál Mária színpadi néptáncra alkalmazott mozdulatelemzése és Ligeti Mária a történeti társastáncok és a jazztánc oktatási metodikájának kidolgozása is.⁵⁹)

A munkák tartalma azt mutatja, hogy a *Néptudományi Intézet* 1946-1949 közötti tánckutató munkáját átvevő *Népművészeti Intézetben* (1951-1955) is a Szentpál-Rabinovszky-féle táncelemző metodikát alkalmazták. Az ezt követő időszakban pedig a Népművészeti Intézetből alakuló *Népművelési Intézet* (1956-1964) táncoktatói metódusában is helyet kapott ez a szemlélet. Visszaköszönő fogalmakként a test és a tánc, a testtechnika, a képességfejlesztés, a formaérzék, az alkotótevékenység, a kollektív reprezentációban megmutatkozó kifejezési forma, vagy művészi kifejezés tartalmi, formai, technikát és stílust adekváтан alkalmazó egyedi közlése olvasható ki ezekből a táncot elemző és táncot tanító munkákból.⁶⁰ Ezért tehát a tánc kultúra ismerete és a táncalkotás metódusa

---

⁵⁴ Sz. Szentpál 1949.

⁵⁵ Magyary-Albert-Hermann-Kaposi 1950.

⁵⁶ Morvay 1953.

⁵⁷ Sz. Szentpál 1954.

⁵⁸ Magyary-Sz.Szentpál-Osskó-Györgyfalvai-Szigeti 1960;1964.

⁵⁹ Sz. Szentpál Mária elemzése a néptánc formai elemzésére fókuszál, Ligeti Mária elemzése a történeti társastáncok stílusára és típusára, valamint a beáramló jazz-technika összetett testtechnikájára irányul. Lásd: Ligeti 1982:14-23.;1985:13-17.;1987:4-16.; Sz.Szentpál 1974;1978;1987.

⁶⁰ Tánc alaptényezői Sz. Szentpál 1949:6-15; Művészi érzék, kulturális igény és táncalkotó képesség Magyary-Albert-Hermann-Kaposi 1950:4-5; Táncművészet, tánc kultúra tartalmi és formai jegyei Morvay 1953:4-5; a táncgyűjtésről Morvay 1953:19-20; Táncok tartalmi

egyaránt lényeges a táncos tudásban éppúgy, mint a tartalmat és formát tudatosan alkalmazó alkotói habitus kialakításában. Ebben pedig nem hagyható figyelmen kívül a táncdivat és a táncfolklór összehasonlító vizsgálata sem, mert az a táncművelés és a színpadon alkalmazott tánc szempontjából is stílust meghatározó kérdés.

A kialakított metodika első csonkulása – mint a tartalom és a forma összeesése – Sz. Szentpál Mária 1954-ben megjelent *Hogyan olvassunk táncleírásokat?* címmel megjelent füzetében történik meg.⁶¹ Itt már az ideológiát híven követő táncművelés nem követhette sem az ismeretelméleti elméleteket jelentő kant-i és hegel-i téziseket, sem az európai etnológia módszertani megközelítését. A lukácsi esztétika jegyében csúszik össze a tartalom és a forma kérdése, az elméleti apparátus szovjet ideológiának megfelelő csonkított átalakításával csupán a tánc formai jellegének elemzését engedte.⁶² A színpadi néptánc az 1950-es évek ideológiáját, „az osztályharc kohójában megszülető új embert” tematizálta, amelyben hivatalosan nem lehetett helye semmilyen korábbi német vagy más nyugat-európai gondolkodást tükröző elméletnek.⁶³ Ez magával hozta a folklorisztika egyeduralmát a táncművelésben (is).⁶⁴ A tánc történetiségét jelző részletek más perspektívába kerültek (a balett és a néptánc egyeduralmát hirdetve), majd képviseltek más minőséget és szemléletet a táncművelés és tánctudomány formálódó kánonrendjében. Szentpál Olga maradt egyedül, aki még kísérletet tett saját metodikájának megőrzésére a néptánc formai elemzésének megfogalmazásával.⁶⁵ Szentpálék elmélete a bizonyíthatóan a modernizmus eszmeiségét képviselte, az európai mintát képviselő elméleti alapokra támaszkodva teremtette meg a magyarországi táncművelés alapjait. Tudományos igényű munkának akkor volna nevezhető, ha Szentpál a kanti elméletet hivatkozta volna bármelyik írásában, vagy összeillesztette volna a teljes elméletet. Ez azonban a történelmi korszak ideológiai változásai miatt sajnos

---

csoportosítása Morvay 1953:26-30; Művészi kifejezés, táncművelés, táncos készség, térforma, improvizáció, táncszerkesztés Magyary-Sz.Szentpál-Osskó-Györgyfalvai-Szigeti 1960:5-9.; Esztétikai nevelés, művészi kifejezés, tartalmi és formai elemzés, motívum, variáns, etűd Magyary-Sz.Szentpál-Osskó-Györgyfalvai-Szigeti 1964:8-12.

⁶¹ Sz. Szentpál 1954:3.

⁶² A Marxista-Leninista esztétika Lukács megfogalmazásában a műalkotás önmagáért létező materializmusát, formában a lényeg és a jelenség közvetlen egységét, egybeesését jellemző realista művészi kifejezést testesíti meg. Lukács 1975:273-289.

⁶³ Ezt lásd bővebben Ábrahám 2023.

⁶⁴ Ortutay Gyula a szocialista falu folklorisztikai vizsgálatát és az egyéniségkutatást jelöli meg a néprajz uralkodó kutatási irányzatának. Ortutay 1958:6.

⁶⁵ 1954-től álltak munkába az új rendszert adaptáló táncművelés, akik tanultak Szentpáltól. Később kritikusan bírálták annak ellenére, hogy számos fogalmi értelmezését felhasználták. Lásd Martin 1964. Ez számos konfliktust eredményezett Szentpál és a fiatal kutatók között. Szentpál erről Ortutay Gyulával levelezett, ám kérése nem talált meghallgatásra.

nem volt kivitelezhető, amit az is bizonyít, hogy az az általam vizsgált kéziratok csak belső használatra voltak ajánlottak. A rendszertan csonkulását is ez okozhatta a hagyatékban talált dokumentumok szerint az 1958-ban, majd 1961-ben megjelent, Szentpál a táncfolklór formai vizsgálatát leíró művében.⁶⁶ Ez a táncfolklór kutatásában a táncfolyamat motivikai elemzésére koncentráló kutatást eredményezte, ami bizonyíthatóan nem fedte Szentpál valódi elméletét.⁶⁷ Azonban az tényként kijelenthető, hogy a társasági táncok és a táncfolklór összehasonlításában kiváló eredményeket ért el, valamint a tánc kompozícióelmélete, táncdramaturgiai eszköztára, tanítási metodikája a mai napig érvényesnek tekinthetők a tánc színpadi alkalmazásában. Bizonyítják ezt a posztmodern elméleteken túllépő táncelméletek, amelyek éppen a struktúra és funkció táncban alkalmazható elemző szemléletét, esztétikai és dramaturgiai elveinek adaptálhatóságát hangoztatják.⁶⁸

Összegzés

Szentpál táncelméleti munkásságát összefoglalva tehát kirajzolódott saját közösségét és a történeti korszakot jellemző gondolkodásmódja, amely a tánc kulturális jelenségének megismerésében, analizálásában és színpadi alkalmazásában szerepet játszott. Ez a tér és az idő viszonylatában megmutatkozó test és a test mozgásalkotása alapján megszülető tánc struktúráját és a közösség társasági életében betöltött funkcióját, megjelenési formáit vezette elő. Szentpál az aktuális test- illetve mozgás- illetve tánckultúra elemeit, stílusát és típusait tárta fel és tudatosan alkalmazta. Ez tehát választ ad feltett kérdésekre, amely a testkultúra és a test szimbolikus reprezentációjának összefüggésére kérdezett rá. Szentpál munkássága a történeti tánc típusok és stílusok szintetizálásával nemcsak a színpadi tánc, hanem a táncfolklór analízisében is jelentős eredményeket ért el. Rendszerezés és értelmezés szempontjából az aktuális ismeretelméleti elvekre támaszkodott, elemzési metodikát alkalmazott. Kimondta, hogy a tánckultúra egy folytonosan változó jelenség, amelynek elemei nem választhatók el az egy területen élő közösség történeti korszakától, világnézetétől és szokásaitól, amely létrehozta.⁶⁹ A történeti korszak változása, esztétikai elvei szerint változtatja tartalmát, formai megjelenéseit. A tánc, mint az egyéni individuum és a közösség mozgásalkotását és szociokulturális gyakorlatát jellemző szimbolikus testi reprezentációja Szentpálék elméletében tudatos táncalkotói elvben öltött formát.

---

⁶⁶ Ezt Szentpál maga is hivatkozta. Lásd Szentpál 1961:4.

⁶⁷ Szentpál élete utolsó publikációjában is az általa kitalált elemzési módszert igyekezett alkalmazni az 1964-ben megjelent gagliarde-ok formai elemzésében is. Szentpál 1964.

⁶⁸ Bauer 2015:31-50.

⁶⁹ Szentpál 1948:156.

A Szentpál-Rabinovszky házaspára tánc kulturális jelenségét témának megfelelő stílusban és formában elsősorban a színpadi alkalmazáshoz fogalmazta meg, legyen szó akár motivikus, akár dramatikus-tematikus táncról. Ennek az elméletnek köszönhetően vált a tánc területe a többi művészeti ág mellett azonos szinten elismerhetővé. Emellett a bartóki elveket alkalmazva a táncfolklór kutatásában is alkalmazható volt. Így ez az elmélet nemzeti és etnikai, területi és regionális jellegeket kimutató esztétikai és etnológiai elven alapuló struktúrát jellemző testi kifejezésrendszert tárt fel, amely megmutatja az európai kulturális trend stílusainak aktuális jelenlétét is. Ha a megvalósítás nem is sikerült teljesen hibátlanra a tánc kutatás kezdeti lépéseihez képest mégis mérföldkőnek számít, hiszen erre az elméletre alapoztak tánc tanítási metodikát és elemző módszert is. A rendszer próbája a használatban rejlik, ez pedig állta a próbát a táncalkotás metodikájának, struktúra és funkció szerinti felhasználásában. Ez pedig így bizonyíthatóan nem idegen a kulturális antropológiai megközelítéstől, mert megmutathatóvá teszi a történeti korszakban élő testet és kultúráját: a közösség aktuális tudástartalmát, megismerésen alapuló mozgástanulását, alkalmazott testi technikáit, személyes gondolkodásmódját, egyedi alkotóképességét, művészi formavilágát és egyedi mondanivalóját is. Úgy vélem az összehasonlító vizsgálat erénye az összefüggések feltárása alapján az alkotó munkásságáról és értékéről reális kép megrajzolását teszi lehetővé, amely nem válik el saját környezetétől, annak sajátos jegyeit viseli magán.

Felhasznált irodalom:

Ábrahám Nóra 2020 Szentpál Olga és a tánc – A tánc természete. *Kultúra és Közösség*. IV. folyam XI./3.39–50.

Ábrahám Nóra 2021 Antropológia és tánc – Test, tudat, művészet, színház és politika (?) – A test gesztusrendszerei, *Kultúra és Közösség Művelődéstudományi folyóirat* IV. folyam XII. évfolyam 2021/I. szám 83-95.

Ábrahám Nóra 2023 A falukutatás hatása a városi tánc kultúrában, *Kultúra és Közösség művelődéstudományi folyóirat* V. folyam XIV./3.39-58.

Bán Aladár 1926 *A finn nemzeti irodalom története*, Budapesti Szent István Társulat Kiadása, Stephaneum Nyomda és Kiadó, Budapest.

Bartók Béla 1966 A magyar népzene. In Szöllősy András (szerk.): *Bartók Béla összegyűjtött írásai I.* Budapest: Zeneműkiadó vállalat.

Bartók Béla-Kodály Zoltán 1913 Az új egyetemes népdalgyűjtemény tervezete, *Ethnographia* (szerk. dr. Sebestyén Gyula), XXIV. évfolyam 313-316.

Bauer, Bojana 2015 Propensity: Pragmatics and Functions of Dramaturgy in Contemporary Dance, 31-50 In Dance Dramaturgy (Ed. Pil Hansen-Darcey Callison, Palgrave Macmillan, Hampshire and New York

Bihari Péter 1886 *Egyetemes és részleges esztetika*, a Szerző saját kiadása, Pfeifer Ferdinánd Bizománya, Budapest.

Burke, Peter 2000 Mi a történelmi antropológia? In *Történelmi antropológia* (szerk. Sebők Marcell), Replika kör, Budapest, 17-22.

Erixon, Sigurd 1944 *Európai Ethnológia*, Az Ethnographia füzetei 13. (szerk. Gunda Béla), Budapest.

Grosse, Ernst 1900 A művészettudomány feladata, *Huszdik század* (szerk. dr. Gratz Gusztáv), I. évfolyam 2. szám 319-329.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 1979 *A szellem fenomenológiája* (fordította Szemere Samu), Akadémiai Kiadó, Budapest.

Kant, Immanuel 1981 *A tiszta ész kritikája* (Az 1913-as kiadás hasonmáspéldánya), Akadémiai kiadó, Budapest.

Katona Lajos 1890 Ethnographia, Ethnologia, Folklore, in *Ethnographia* (szerk. dr. Réthy László) I. évfolyam 2. szám 69-87.

Kavecsánszki Máté 2021 Táncstudomány és társadalomtörténet – Lehetséges kapcsolódási felületek, In: *Táncstudományi Tanulmányok 2020-2021*, 68-96. Budapest: Magyar Táncművészeti Egyetem-Magyar Táncstudományi Társaság Kiadványa

K. Kovács László 1939 *A néprajzi gyűjtés módszere*, Turul-szövetség kiadványa, Budapest.

Klaniczay Gábor 1984 A történelmi antropológia tárgya, módszerei és első eredményei, Hofer Tamás (szerk.) *Történelmi antropológia*, Magyar Tudományos Akadémia Néprajzkutató csoportja kiadványa, Budapest.

Ligeti Mária 1982 Alapfokú dzsessz-tréning, Népművelési Intézet, Budapest.

Ligeti Mária 1985 A 19. századi történelmi társastáncok alapjai, Népművelési Intézet, Budapest.

Ligeti Mária 1987 Történelmi társastáncok – menüett, mazurka, Országos Közművelődési Központ Módszertani Intézete, Budapest.

Lukács György 1975 *Az esztétikum sajátossága II.*, Akadémiai Kiadó, Budapest.

Magyary Gizi-Albert Éva-Hermann Anna-Kaposi Edit 1950 Tánc, Úttörő szakköri füzetek 6., Tankönyvkiadó Nemzeti Vállalat, Budapest.

Marót Károly 1940 A magyar néprajzkutatás feladatai. *Ethnographia*. LI. 3. 273–308.

Martin György 1964 Sárközi-Dunamenti táncok motívumkincse, Jelenlévő múlt, Planétás Kiadó, Budapest.

Merényi Zsuzsa 1979 Szentpál Olga munkássága /halálának 10. évfordulója alkalmából/ In Tánc tudományi Tanulmányok 1978-79 (szerk.: Dienes Gedeon-Pesovár Ernő), Magyar Táncművészek Szövetsége Tudományos Tagozata, Budapest, 281-338.

Morvay Péter 1953 *Útmutató népi táncaink gyűjtéséhez*, Művelt Nép Könyvkiadó, Budapest.

Ortner, Sherry B. 1988 Az antropológia elmélete a hatvanas évektől, In Nemzeti kultúrák antropológiai nézetben (szerk. Hofer Tamás-Niedermüller Péter), MTA Néprajzi Kutatócsoport, Budapest 19-98.

Ortutay Gyula 1958 *Kis Magyar Néprajz*, Budapest: Bibliotheca Kiadó

Rabinovszky Máriusz 1936 [A Szentpál Iskola kultúrtörténeti jegyzete]. Kiadatlan kézirat. Forrás: Szentpál Hagyaték OSZMI, Táncarchívum fond 32.

Solymossy Sándor 1926 Az etnológia tárgyköre és módszere, *Ethnographia-Népelet* (szerk. Solymossy Sándor-Bátty Zsigmond), XXXVII. évfolyam 1. szám 1-19.

Szapor Judit 2017 *A világhírű Polányiak*, Aura Kiadó, Budapest.

Szentpál Olga–Rabinovszky Máriusz 1928 *Tánc, a mozgásművészet könyve*, Általános Nyomda Könyv- és Lapkiadó R.T. nyomása, Budapest VI. Nagymező utca 3.

Szentpál Olga-Rabinovszky Máriusz 1935 [*Testtechnika* – Kiadatlan kézirat] OSZMI Fond 32.

Szentpál Olga-Rabinovszky Máriusz 1938–39 [A Szentpál iskola elméleti szemináriuma, Általános mozgásművészettan rövid jegyzet és metodika] Kiadatlan kézirat. Forrás: Szentpál Olga kéziratos hagyatéka, OSZMI Táncarchívum fond 32.

Szentpál Olga-Rabinovszky Máriusz 1940 [*A mozgásművészet rendszertana*] Kiadatlan kézirat, forrás: OSZMI Táncarchívum fond 32.

Szentpál Olga 1948 [A bukovinai székelység táncélete 1948-ig], kiadatlan kézirat OSZMI Táncarchívum fond 32.

Szentpál Olga 1949 [Fogalomszótár – a Néptudományi Intézet tánc-adattári lapjának betétlapjaként szereplő tánc-elemző laphoz]. Kiadatlan kézirat. Forrás: Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattára: A Néptudományi Intézet Tánc-katasztere EA 32426.

Szentpál Olga 1951 [A magyar tudományos néptánc-kutatás] Kiadatlan kézirat. Forrás: Szentpál Olga kéziratos hagyatéka, OSZMI Táncarchívum fond 32.

Szentpál Olga 1958 Versuch einer Formanalyse der ungarische Volkstänze. In Ortutay Gyula (redigit.): *Acta Ethnographica*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Szentpál Olga 1961 *A magyar néptánc formai elemzése*. Különlenyomat az *Ethnographia* 1961. 1. számából.

Szentpál Olga 1964 Arbeau francia gaillarde-jainak formai elemzése, In *Tánc tudományi Tanulmányok 1963–1964* (szerk. Dienes Gedeon), Magyar Táncművészek Szövetsége Tudományos Bizottsága, Révai Nyomda, Budapest 79-148.

Szentpál Olga-Pór Anna-Lőrinc György-László-Bencsik Sándor-Rábai Miklós [évszám nélkül] [Koreográfia-Kompozíciótan vázlat] Kiadatlan kézirat, forrás: OSZMI Táncarchívum, Pór Anna hagyatéka.

Sz. Szentpál Mária (szerk.) 1949 *Gyermektáncok*, Új nevelés Könyvtára sorozat, Egyetemi Nyomda N.V., Budapest

Sz. Szentpál Mária 1954 *Hogyan olvassuk a táncleírásokat?* Művelt Nép Könyvkiadó, Budapest

Sz. Szentpál Mária (szerk.) 1960 *Gyermektáncok*. Budapest: Népművelési Intézet kiadása.

Sz. Szentpál Mária (szerk.) 1964 *Gyermektáncok I.* második, javított kiadás, Tankönyvkiadó, Budapest.

Sz. Szentpál Mária 1974 *A mozdulatelemzés alapfogalmai*, Népművelési Propagandairoda, Budapest

Sz. Szentpál Mária 1978 *A mozdulatelemzés alapfogalmai* (második bővített, átdolgozott kiadás), Népművelési és Propagandairoda, Budapest.

Sz. Szentpál Mária 1987 *A mozdulatelemzés alapfogalmai* (Harmadik bővített, átdolgozott kiadás), Országos Közművelődési Központ Módszertani Intézete, Budapest.

Turner, Victor 1987 *The Anthropology of Performance*, 72-98. In *The Anthropology of Performance*, PAJ Publications, A Division of Performing Arts Journal, Inc.) New York.